

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tomaž Menič

**Sociodemografske značilnosti uporabnikov in
neuporabnikov interneta**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tomaž Menič

Mentorica: doc. dr. Katja Lozar Manfreda

**Sociodemografske značilnosti uporabnikov in
neuporabnikov interneta**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Najlepše se zahvaljujem svoji mentorici, doc. dr. Katji Lozar Manfreda, za vse koristne nasvete in pomoč pri pisanju diplomskega dela.

Hvala moji družini za vso podporo in ljubezen v življenju ter vsem prijateljem in kolegom iz študijskih let. Zaradi vas so bila nepozabna.

Sociodemografske značilnosti uporabnikov in neuporabnikov interneta

V diplomskem delu se ukvarjamo s problemom digitalnega razkoraka, ki je posledica neenakomerne porazdelitve informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT) med različnimi družbenimi skupinami. Osredotočamo se na internet kot eno od sodobnih IKT ter primerjamo sociodemografske značilnosti uporabnikov in neuporabnikov interneta v Evropski uniji ter še posebej v Sloveniji. V ta namen smo uporabili podatke raziskave European Social Survey iz leta 2008 in na njih opravili bivariatne analize ter logistično regresijo. Za vključene evropske države skupaj smo ugotovili, da na uporabo interneta vpliva vseh deset uporabljenih sociodemografskih spremenljivk: spol, starost, izobrazba, zaposlitveni status, zakonski stan, vernost, tip naselja, velikost gospodinjstva, mesečni dohodek gospodinjstva in prisotnost otrok v njem. V Sloveniji, za razliko od celotne EU, spol nima vpliva na uporabo interneta, dva dejavnika (zakonski stan in prisotnost otrok v gospodinjstvu) pa imata v Sloveniji obraten vpliv na uporabo interneta kot v Evropski Uniji.

Ključne besede: digitalni razkorak, internet, sociodemografski dejavniki, Evropska Unija, Slovenija, Evropska družboslovna raziskava.

Sociodemographic characteristics of internet users and non-users

The thesis deals with the problem of digital divide, which is a result of uneven distribution of information-communication technologies (ICTs) between different social groups. We focus on the Internet as one of ICTs and we compare sociodemographic characteristics of Internet users and non-users in the European Union and additionally, in Slovenia. For this purpose we used survey data from the 2008 European Social Survey and performed bivariate analysis and logistic regression. For the EU countries, included in the survey, we found overall that the use of the Internet is affected by all ten sociodemographic variables used: sex, age, education, employment status, marital status, religion, type of village, household size, monthly income and the presence of children in it. In Slovenia, on the other hand, sex does not affect the use of the Internet. We have also found that two factors (marital status and presence of children in the household) have the opposite effect on Internet use in Slovenia as they have in the EU.

Keywords: digital divide, internet, sociodemographic factors, European Union, Slovenia, European Social Survey.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	7
2	UPORABNIKI IN NEUPORABNIKI INTERNETA.....	10
2.1	DIGITALNI RAZKORAK.....	10
2.2	DIGITALNI RAZKORAK: RAZLIKA MED UPORABNIKI IN NEUPORABNIKI INTERNETA	12
2.3	RAZLOGI ZA NEUPORABO INTERNETA	16
3	SOCIODEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI UPORABNIKOV IN NEUPORABNIKOV INTERNETA V EVROPSKI UNIJI	19
3.1	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	19
3.2	PREDSTAVITEV PODATKOV IN ANALIZ	20
3.2.1	Predstavitev uporabljenih podatkov	20
3.2.2	Predstavitev analiziranih spremenljivk	21
3.2.3	Statistične analize.....	23
3.3	SOCIODEMOGRAFSKI DEJAVNIKI IN UPORABA INTERNETA V EU IN V SLOVENIJI.....	24
3.3.1	Sociodemografske značilnosti uporabnikov in neuporabnikov interneta v EU .	24
3.3.2	Suhi vpliv posameznih spremenljivk na (ne)uporabo interneta v EU.....	28
3.3.3	Uporaba interneta v Sloveniji.....	30
4	ZAKLJUČEK.....	34
5	LITERATURA.....	37
	PRILOGA A: SEZNAM SPREMENLJIVK PRIPRAVLJENIH ZA LOGISTIČNO REGRESIJO	41

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Seznam v analizi uporabljenih spremenljivk, z njimi povezano anketno vprašanje, njihove vrednosti, in morebitno rekodiranje	21
Tabela 3.2: Delež uporabnikov in neuporabnikov interneta v Evropski uniji	24
Tabela 3.3: Uporaba interneta glede na spol	25
Tabela 3.4: Uporaba interneta glede na starost	25
Tabela 3.5: Uporaba interneta glede na izobrazbo	25
Tabela 3.6: Uporaba interneta glede na zaposlitveni status	25
Tabela 3.7: Uporaba interneta glede na zakonski stan	25
Tabela 3.8: Uporaba interneta glede na vernost	26
Tabela 3.9: Uporaba interneta glede na tip naselja	26
Tabela 3.10: Uporaba interneta glede na velikost gospodinjstva	26
Tabela 3.11: Uporaba interneta glede na prisotnost otrok v gospodinjstvu	26
Tabela 3.12: Uporaba interneta glede na mesečni dohodek gospodinjstva	26
Tabela 3.13: Rezultati logistične regresije	28
Tabela 3.14: Klasifikacijska tabela	29
Tabela 3.15: Uporaba interneta v Sloveniji	30
Tabela 3.16: Delež uporabnikov interneta glede na različne sociodemografske dejavnike v Sloveniji in Evropski uniji	31
Tabela 3.17: Vpliv posameznih sociodemografskih dejavnikov na uporabo interneta v Sloveniji in Evropski uniji	32

1 UVOD

V času, ko se je internet že dodobra zažrl v vse pore našega vsakdanjega življenja, si je pravzaprav zelo težko zamisliti tiste čase, ko informacije niso bile na dosegu enega ali dveh klikov. Internet je za ljudi v postmoderni družbi sredstvo informiranja in komuniciranja ter prostor, namenjen opravljanju različnih storitev, ki so še do nedavnega zahtevale našo fizično prisotnost: bančništvo, nakupovanje in poslovanje. Je prostor, kjer se rojevajo nove ideje, krešejo mnenja, sklepajo prijateljstva in celo pričenjajo revolucije. Lahko bi tudi rekli, da je internet postal pomemben del kulture in hkrati kultura sama zase. V nasprotju z ostalimi mediji internet predstavlja nov kolektiven mentalni prostor, kar je po mnenju Maxwella (2000) glavni razlog za takšen uspeh in razširjenost. Posamezniki so s prihodom interneta zmožni delati in se srečevati znotraj globalnih omrežnih skupnosti, ki temeljijo na skupnih interesih, s hitrostjo in vključitvijo, kakršna ni bila možna nikoli prej (Maxwell 2000).

Možnosti računalniških povezav in njihove prednosti je ameriška vojska odkrila že kmalu po razvoju prvih računalnikov v petdesetih in šestdesetih letih dvajsetega stoletja. Tako je bilo leta 1969 vzpostavljeno omrežje ARPANET (Advance Research Projects Agency NETwork), ki je raziskovalcem omogočalo hitrejšo in enostavnejšo izmenjavo različnih informacij. Kasnejša uvedba novih standardnih protokolov je omogočila medsebojno povezavo vseh vrst računalniških virov ter spodbudila razvoj interneta, kot ga poznamo danes. Storitve, ki so bile prej dostopne vladnim raziskavam, so se razširile tudi na akademsko in komercialno področje, kar je še pospešilo širitev omrežja. Pravi bum pa se zgodi leta 1991, ko Tim Berners-Lee postavi temelje novemu servisu, svetovnemu spletu (World Wide Web - www) in protokolu http, ki je kasneje postal sinonim za internet. Leto kasneje je število strežnikov preseglo milijon (Rogers in Shukla 2001), internet pa je prišel s pomočjo Inštituta Jožef Stefan in Univerz v Ljubljani in Mariboru tudi v Slovenijo (Jerman-Blažič 1996).

Internet se je nato razvijal bliskovito. V zadnjih desetih letih se je število uporabnikov povečalo za 480 odstotkov in danes presega dve milijardi ljudi, kar predstavlja skoraj tretjino svetovne populacije (Internet World Stats 2011; U.S. Census Bureau 2011). Čeprav se nam zdi uporaba in dostop do spleta nekaj povsem vsakdanjega, pa številne raziskave kažejo, da je sama penetracija¹ interneta porazdeljena zelo neenakomerno. Če si pogledamo celine, najvišji delež penetracije (78 odstotkov) beležijo v Severni Ameriki, sledita Avstralija in Oceanija ter

¹ Stopnja penetracije je definirana kot razmerje med številom uporabnikov in številom celotne populacije neke države ali regije v določenem časovnem obdobju (Internet World Stats 2011).

Evropa s 60 oziroma 58-odstotno penetracijo (Internet World Stats 2011). Številne raziskave so tudi pokazale, da so informacijsko-komunikacijske tehnologije (v nadaljevanju IKT) lahko neenakomerno porazdeljene ne le glede na različne celine ali države, temveč tudi na nacionalni ravni, torej med različnimi družbenimi skupinami (Stump in drugi 2008). Po podatkih Evropskega statističnega urada (2010) v Evropski uniji še vedno živi dobra tretjina neuporabnikov interneta, ki je zaradi tega na nek način izključena in deprivilegirana. Pričakuje se, da se bodo zaradi vse večjega razmaha interneta razlike v prihodnosti še povečale oziroma da se bo tako imenovani digitalni razkorak še razširil. Neuporabniki so navadno izključeni tudi na drugih področjih življenja. To pomeni, da jih bo neuporaba interneta še dodatno izobčila (McKinnon 2007), kar prav gotovo predstavlja enega večjih problemov današnje informacijske družbe, ki se ga že zavedajo tudi svetovni voditelji. Na vseh kontinentih obstajajo številne vladne in nevladne organizacije, katerih primarna naloga je zmanjšanje digitalnega razkoraka, vendar podrobnejši pogled žal pokaže na njihovo stagnacijo, ki je posledica pomanjkanja finančnih sredstev in motivacije. Predvsem pa dobronamerni projekti propadajo zaradi slabega razumevanja digitalnega razkoraka in njegovih dejavnikov. Zmotno je namreč mišljenje, da bomo stopnjo participacije zvišali le z dobavo računalniške opreme in internetnih priključkov, saj vzroki pogosto ležijo drugje (Graham 2011).

Diplomsko delo je razdeljeno na dva dela. V prvem, teoretičnem delu, se bomo posvetili konceptu digitalnega razkoraka in predstavili njegovo kompleksnost in večdimenzionalnost ter konceptualizacije različnih avtorjev. Nato se bomo osredotočili na koncept digitalnega razkoraka na primeru (ne)uporabe interneta. Predstavili bomo pretekle raziskave in njihove ugotovitve pri preučevanju vpliva sociodemografskih dejavnikov na uporabo interneta. Iskali bomo odgovore na vprašanja, kateri dejavniki so bistvenega pomena za nastali problem in katere družbene skupine so v smislu digitalne izključenosti najbolj ogrožene.

Drugi del diplomskega dela je namenjen empirični raziskavi, v kateri bomo analizirali podatke, zbrane leta 2008 v okviru European Social Survey v dvajsetih državah članicah Evropske unije. Statistično bomo analizirali več sociodemografskih dejavnikov in na podlagi rezultatov odkrivali razlike v uporabi interneta med različnimi družbenimi skupinami. Prav tako bomo poskušali identificirati tiste dejavnike, ki dejansko vplivajo na uporabo interneta, t. i. *suhi* vpliv posameznih spremenljivk. Na koncu bomo enake analize izvedli tudi samo na vzorcu Slovenije in rezultate primerjali s skupnimi rezultati vseh dvajsetih članic Evropske unije. Na tak način bomo ugotovili, ali je digitalni razkorak v Sloveniji večji oziroma manjši

kot v Evropski uniji, ter odkrili morebitne obstoječe razlike pri vplivu posameznih sociodemografskih dejavnikov na teh dveh vzorcih.

2 UPORABNIKI IN NEUPORABNIKI INTERNETA

Razlike med uporabniki in neuporabniki interneta, ki nas zanimajo, smo že uvodoma uvrstili v širšo problematiko digitalnega razkoraka. Kompleksnost tega pojma se kaže v njegovi odvisnosti ne le od geografskih in tehnoloških dejavnikov, ki ovirajo enak dostop in uporabo IKT, temveč tudi od številnih sociodemografskih faktorjev. S pomočjo teh faktorjev bomo prepoznali uporabo interneta v posameznih družbenih skupinah.

Digitalni razkorak bomo najprej na splošno definirali, nato pa ga podrobneje preučili na primeru uporabe interneta. Ker želimo v diplomskem delu podrobno analizirati sociodemografske značilnosti uporabnikov in neuporabnikov interneta, bomo v nadaljevanju predstavili tudi razloge za njegovo neuporabo in na osnovi tega postavili teoretični model, ki ga bomo nato empirično preverili.

2.1 DIGITALNI RAZKORAK

Kot bomo videli v nadaljevanju, gre pri pojmu *digitalnega razkoraka* (angleško *digital divide*) za precej kompleksen, večdimenzionalen in dinamičen družbeni pojav, katerega enotna konceptualizacija ne obstaja. Še več, njihovo število skupaj s samimi definicijami hitro narašča (Warschauer 2002).

Kljub obstoju številnih definicij digitalnega razkoraka se je izkazalo, da so si te pravzaprav zelo podobne in se med seboj razlikujejo le v nekaj podrobnostih. Treba pa je vedeti, da je poznavanje teh razlik pomembno za razumevanje celotnega koncepta, saj sta obseg in narava digitalnega razkoraka odvisna od tega, kako je ta definiran (van Dijk in Hacker 2003).

Pojem *digitalni razkorak* navadno uporabljamo, kadar govorimo o razlikah v uporabi ter možnosti dostopa do IKT pri posameznikih, gospodinjstvih, podjetjih in geografskih območjih (Dolničar 2008). Običajno se ta pojem sicer nanaša na razlike pri uporabi interneta, vendar je njegova uporaba »vedno umeščena v splošnejšo družbeno obravnavo IKT« (Dolničar in drugi 2002). Kljub temu se Everett M. Rogers v svojem delu osredotoča predvsem na rabo interneta in digitalni razkorak označuje kot vrzel med tistimi posamezniki ali sistemi, ki so privilegirani oziroma relativno deprivilegirani glede njegove uporabe (Rogers in Shukla 2001). V tej in večini drugih definicij lahko prepoznamo pojmovanje digitalne izključenosti, ki je bila sprva povezana s tehnološko neenakostjo med razvitimi

državami in državami v razvoju, vendar se je kmalu razširila tudi na razlike znotraj posameznih držav (Selwyn 2004).

Da digitalni razkorak obstaja znotraj posameznih držav, v svoji precej natančni definiciji pravi tudi Cullenova (2001). Označuje ga kot ločnico med tistimi, ki imajo dostop do orodij informacijsko-komunikacijskih tehnologij in znanje, ki jim ta dostop omogoča, ter tistimi, ki takšnega dostopa ali znanja nimajo. Tukaj torej ni zajeta le pomembnost dostopa do tehnologije, temveč tudi posameznikovo znanje, potrebno za njeno uporabo. Avtorica med dejavnike prišteva tudi fizično (ne)zmožnost posameznikov za uporabo določene tehnologije.

Kot rečeno, so si našteje definicije med seboj precej podobne, skupna pa jim je predvsem opredelitev razkoraka kot binarna razdelitev na tiste, ki imajo, in tiste, ki nimajo dostopa do IKT, pri čemer so slednji zaradi svoje nezmožnosti ali pomanjkanja želje po uporabi IKT v manj ugodnem položaju oziroma se jih drži negativna konotacija (Cullen 2001). Razumevanje digitalnega razkoraka kot binarni pojem je sicer zelo priročno in enostavno, saj ga je v tem smislu mogoče ne le natančno definirati, temveč posledično tudi zelo hitro zmanjšati in celo odpraviti (Selwyn 2004). Dolgoročno pa nam je hitro jasno, da je takšna razdelitev preveč splošna, predvsem pa pomanjkljiva, saj so motivi, sposobnosti in spretnosti uporabe IKT tukaj izvzeti (Dolničar 2008). S tem se strinja več avtorjev, ki kritizirajo takšno dihotomno razumevanje digitalnega razkoraka in poskušajo v koncept vpeljati tudi druge dimenzije, kot so neodvisnost in spretnost pri uporabi IKT, socialno oporo in sam namen uporabe (DiMaggio in Hargittai 2001). Na pomen teh dimenzij opozarjata tudi van Dijk in Hacker (2003), ki ob enem napovedujeta, da bodo v prihodnosti razlike v dostopnosti do IKT med posamezniki povsem izginile, povečale pa se bodo razlike v spretnosti in uporabi.

Selwyn (2004) gre še korak dalje in predlaga ponovi razmislek o konceptualizaciji digitalnega razkoraka ter opredelitvi razumevanja nekaterih ključnih pojmov, kot sta *IKT* in *dostop*. Sprašuje se tudi o razmerju med »dostopom do IKT« in »uporabo IKT« ter kako najbolje opisati posledice rabe IKT.

Kompleksnejše razumevanje digitalnega razkoraka predlagajo tudi Reddick in drugi (2000), ki so prej opisano bipolarno delitev na uporabnike in neuporabnike IKT opredelili kot *osnovni* oziroma *prvi digitalni razkorak*. Njegovo nadaljnjo delitev pa opredeljujejo kot dvojni, drugi in tretji digitalni razkorak.

Dvojni digitalni razkorak (angleško *dual digital divide*) je povezan z iskanjem razlik med neuporabniki IKT. Te razvrščamo v različne skupine, predvsem glede na ovire za uporabo.

Drugi digitalni razkorak (angleško *second-level digital divide*), imenovan tudi izkustveni razkorak (Dolničar 2008), obravnava razlike med uporabniki posamezne IKT. Predstavljamo si ga lahko kot ločnico med bolj in manj veščimi oziroma izkušenimi uporabniki.

Tretji digitalni razkorak je pogojen s samo tehnologijo. Uporabniki z boljšo, novejšo ali hitrejšo tehnologijo imajo možnost doseči optimalnejši izkoristek, ki predstavlja ločnico med njimi. Ta tip digitalnega razkoraka se v glavnem navezuje na rabo interneta, vendar ga je mogoče prenesti tudi na druge IKT.

V nadaljevanju bomo nekoliko zanemarili kompleksnost tega pojava in se osredotočili predvsem na osnovni digitalni razkorak, ki je opredeljen kot neenakost v dostopu in uporabi IKT, kar v našem primeru pomeni razliko med uporabniki in neuporabniki interneta.

2.2 DIGITALNI RAZKORAK: RAZLIKA MED UPORABNIKI IN NEUPORABNIKI INTERNETA

Omenili smo že, da je dostopnost in uporaba IKT pogojena s številnimi socialno-ekonomskimi, izobraževalnimi, zgodovinskimi, geografskimi, vedenjskimi in generacijskimi dejavniki (Cullen 2001). Po mnenju Stumpa in drugih (2008) naj bi bile še posebej pomembne demografske značilnosti (spol, starost, izobrazba, dohodek idr.), saj prav na podlagi teh faktorjev definiramo skupine, ki se glede penetracije IKT najbolj razlikujejo med seboj. S tem se strinjajo tudi številni drugi avtorji, ki digitalnega razkoraka ne vidijo kot vzrok, temveč kot simptom že obstoječih družbenih neenakosti (Tongia 2006), ter trdijo, da razlike v uporabi in dostopu do IKT le sovpadajo z njimi. Vendar se je treba zavedati, da lahko razvoj in porast IKT vodita v pojav novih razlik (de Haan 2003). Internet tako postaja nov dejavnik družbenega razlikovanja, saj utrjuje obstoječe družbene prepreke, ki že tako depriviligirane posameznike še bolj oddaljujejo od dogajanj v družbi. Po drugi strani pa se zdi, da se internet tudi kot medij, ki je po naravi interaktiven, ni oblikoval kot most, namenjen medsebojnemu povezovanju uporabnikov (Oblak 2002).

Sodeč po zgornjih trditvah je digitalni razkorak v prvi vrsti socialni in šele nato tudi tehnološki problem. Poglejmo si sedaj konkretno, kateri so tisti dejavniki z največjim vplivom na digitalni razkorak. Na podlagi nacionalnih raziskav tega pojava v Evropi in Severni

Ameriki lahko izpostavimo predvsem spol, raso, starost, izobrazbo, zaposlitveni status in dohodek na gospodinjstvo (Vehovar in Vukčević 2001). Dolničarjeva in drugi (2002) dodajajo tudi zakonski stan, prisotnost otrok v gospodinjstvu ter velikost in tip naselja (ruralno ali urbano). Do podobnih zaključkov so prišli tudi drugi avtorji, izmed katerih velja omeniti še Castellsa in druge (2006), ki dajejo še poseben poudarek starosti, saj so po njihovem mnenju starostniki veliko slabše seznanjeni z IKT in njihovim delovanjem. Poudarjajo pa tudi pomen izobrazbe in osebnega dohodka.

Na Univerzi Illinois so ugotovili, da starost, rasa in etnična pripadnost, izobrazba, dohodek ter zakonski stan vplivajo tako na delež domačih internetnih priključkov, kot tudi na delež dnevnih uporabnikov. Pri obeh skupinah vpliv spola ni statistično značilen. Raziskava ugotavlja tudi, da prisotnost otrok v gospodinjstvu pozitivno vpliva na priključenost v omrežje. Nasprotno pa otroci zavirajo dnevno uporabo interneta (Mossberger in drugi 2008). Te ugotovitve potrjuje tudi poročilo Evropskega statističnega urada. V vseh 27 članicah je bil leta 2010 delež gospodinjstev z internetnim priključkom bistveno višji pri tistih, ki vključujejo vsaj enega otroka, kot pri tistih, ki ga ne. V povprečju je razmerje znašalo 84 proti 65 odstotkov.

Če pogledamo nekoliko širše in zajamemo globalni digitalni razkorak, katerega so leta 2004 pod drobnogled vzeli v Centru za ekonomski razvoj na Univerzi Yale, lahko brez posebnega presenečenja ugotovimo precejšnjo pomembnost višine BDP na prebivalca. Vendar je tukaj treba upoštevati tudi velik razkol v telekomunikacijski infrastrukturi, ki predvsem prebivalce tretjega sveta odvrta od uporabe interneta (Chinn in Fairlie 2004).

Raziskave o uporabi interneta redno opravlja tudi Statistični urad Republike Slovenije. Pri merjenju uporabe IKT v gospodinjstvih in pri posameznikih leta 2010 je bil ugotovljen višji delež uporabnikov med mlajšimi in bolj izobraženimi osebami. Precejšen vpliv je pripisan tudi dohodku na gospodinjstvo, saj je kar 42 odstotkov neuporabnikov kot razlog navedlo previsoke stroške opreme ali dostopa (SURS 2010).

Druga sorodna raziskava, Raba interneta v Sloveniji (RIS), ki jo v sodelovanju s Statističnim uradom RS opravlja Center za družboslovno informatiko znotraj Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani, je v podatkih za leto 2009 izpostavila predvsem naslednje dejavnike: starost, izobrazbo ter z njo deloma povezan zaposlitveni status osebe (učenec/dijak/študent, zaposlen, upokojen, drugo). Gostota naselja ima po teh podatkih manjši vpliv na uporabo interneta, medtem ko ni mogoče trditi, da spol igra kakršno koli vlogo. Spolne razdvojenosti

pri uporabi interneta sicer ni ugotovila nobena od novejših raziskav, kar pa ne pomeni, da je nikoli ni bilo. Z višanjem stopnje penetracije IKT se namreč spremenijo tudi učinki sociodemografskih dejavnikov. To pomeni, da se je vpliv nekaterih dejavnikov sčasoma spremenil, ker je stopnja penetracije narasla. Ko ta doseže 50 odstotkov ciljne populacije, se razkorak začne ožiti (Vehovar 2002). V primeru uporabe interneta se je ta razkorak med spoloma zožil zelo hitro. Raziskava Univerze v Georgi je še leta 1994 pokazala, da je kar 95 odstotkov uporabnikov interneta moških, že pet let kasneje pa so se ocene deleža ženskih uporabnic interneta gibale med 33 in 40 odstotki (Weiser 2000). Podatki torej potrjujejo domnevo, da so razlike med spoloma v uporabi interneta pri visoki stopnji penetracije zelo majhne oziroma pri novejših študijah statistično neznačilne. Tovrstno spreminjanje vpliva dejavnikov pa ne velja samo za spol, temveč tudi za ostale sociodemografske kazalce.

Če povzamemo ugotovitve naštetih raziskav, lahko zaključimo podobno kot Oblakova (2002), ki pravi, da je internet še vedno medij v rokah specifične populacije, ki izključuje starejše in manj izobražene posameznike. Norrsova (2001) dodaja še izključenost revnih sosesk in ruralnih okolišev ter uvaja izraz *socialni razkorak*. Castells (1998) je v t. i. »informatijske črne luknje« uvrstil osebe iz nižjih družbenih razredov, z nižjimi dohodki in izobrazbo. Ti kriteriji so v urbanih naseljih (predvsem v ZDA) ponavadi značilni za temnopolte etnične skupnosti, ki jih avtor še posebej izpostavlja. De Haan (2003) poleg oseb z nizko izobrazbo in dohodki, med informacijsko najbolj ogrožene uvršča tudi enostarševske družine, Cullenova (2001) pa sem prišteva tudi posameznike z nizko stopnjo pismenosti, nezaposlene, invalide ter osebe iz osamljenih podeželskih območij. Najbolj ogrožene skupine pri dostopu in uporabi IKT Trček (2003) imenuje »informatijski reveži«, mednje pa poleg starejših prišteva tudi gospodinje, fizične delavce in kmete.

Omenjene raziskave pritrjujejo ugotovitvi, da so možnosti uporabe tehnologij neenakomerno porazdeljene ne le med različnimi državami, temveč tudi znotraj njih. Evropska unija kot specifičen primer povezave držav ni nikakršna izjema, saj se digitalni razkorak pojavlja tudi v sicer vodilnih regijah po razvoju informacijske družbe (Norris 2001). Evropska unija se tega problema zaveda in ga poskuša s svojimi politikami e-vključenosti čim bolj zmanjšati ter zapostavljenim skupinam zagotoviti enake možnosti pri vključevanju v informacijsko družbo.

Po podatkih Evropskega statističnega urada je bilo leta 2010 z internetom povezanih 70 odstotkov gospodinjstev v povezavi, torej 19 odstotkov več kot leta 2006. Razlika med starimi

in novimi² članicami Evropske unije je precejšnja. V informacijsko razvitejših starih članicah je delež gospodinjstev z internetno povezavo znašal 73 odstotkov, povprečje pri novih članicah pa se je ustavilo na 59 odstotkih, kar predstavlja 14-odstoten razkorak. Če podatke primerjamo z letom 2006, vidimo, da se je ta nekoliko zožil, saj je razlika takrat znašala 21 odstotnih točk. V Sloveniji so na Eurostatu zabeležili 68 odstotkov na internetno omrežje priključenih gospodinjstev, kar državo uvršča na tretje mesto med novimi članicami in trinajsto mesto med vsemi državami v povezavi.

Podatke o uporabi interneta v državah Evropske unije, ki jih posreduje Evropska komisija, objavlja tudi RIS. Iz njihovega poročila je razvidno, da je stopnja penetracije v vseh 27 članicah leta 2010 znašala 71 odstotkov in je prav tako zelo neenakomerno porazdeljena med obema skupinama. Medtem ko v starih članicah kar 75 odstotkov prebivalstva starega med 16 in 74 let uporablja internet, je ta delež med novimi članicami le 63 odstoten. Slovenija je po teh podatkih dosegla 70 odstotno penetracijo in se uvršča na tretje mesto med novimi članicami.

Tudi na osnovi podatkov European Social Survey (v nadaljevanju ESS), ki jih bomo uporabili v nadaljevanju naloge, je že bilo opravljenih nekaj raziskav digitalnega razkoraka oziroma uporabe interneta v povezavi s sociodemografskimi in ekonomskimi dejavniki. Nekaj se jih nanaša na celotno Evropo, druge pa se osredotočajo na posamezne regije. Demoussisa in Giannakopoulou sta leta 2006 na podlagi zbranih podatkov ESS ugotovila, da je z uporabo interneta in njeno pogostostjo povezana vrsta dejavnikov: od dohodka v gospodinjstvu, stroškov dostopa, demografskih podatkov in uporabe medijev, do regionalnih karakteristik uporabnikov in njihovih tehničnih spretnosti. Avtorja sta raziskovala digitalni razkorak med severnimi in južnimi državami EU ter ugotovila, da opažene razlike v verjetnosti uporabe interneta predstavljajo strukturni problem. V raziskavi, ki je preučevala razmerje med uporabo interneta, socio-ekonomskim in zdravstvenim statusom ter socialno oporo posameznika, je bilo ugotovljeno, da so uporabniki interneta bolj izobraženi in imajo več socialnih interakcij. Poleg tega so bolj zdravi in redkeje obiščejo zdravnika (Wangberg in drugi 2008). Posebna raziskava je bila opravljena tudi na skandinavskih državah, ki so kategorizirane kot vodilne svetovne informacijske družbe. Vpogled v sociodemografske in ekonomske podatke ESS iz leta 2002 in 2004 za Dansko, Švedsko, Norveško in Finsko je pokazal na jasne razlike v

² Med nove članice prištevamo tiste države, ki so v Evropsko unijo vstopile leta 2004 ali kasneje.

opazovanih vzorcih pri uporabi interneta (predvsem glede na dohodek in zaposlitveni status), ki se v začetku 21. stoletja še niso izenačile (Räsänen 2008).

2.3 RAZLOGI ZA NEUPORABO INTERNETA

Digitalni razkorak lahko raziskujemo tudi z vidika neposrednih ovir oziroma razlogov za neuporabo interneta (Dolničar in drugi 2002). Različni avtorji se poslužujejo različnih razčlenitev, Cullenova (2001) jih je denimo razdelila v štiri skupine.

Najprej so tu ovire fizičnega dostopa do IKT. Predvsem skupnostim v ruralnem okolju glavno oviro predstavlja pomanjkanje telekomunikacijske infrastrukture z ustrežno (širokopasovno) internetno povezavo. Ta se v zadnjih letih sicer izboljšuje tudi po zaslugi hitro razvijajoče se mobilne telefonije, vendar predvsem na območjih z boljšo daljnovidno infrastrukturo. Konec koncev pa vse tehnične rešitve prinašajo stroške, ki jih morajo kriti potrošniki ali pa centralna vlada oz. lokalne avtoritete. Sami stroški prav tako predstavljajo fizično oviro povezovanja z internetom, saj si revnejši sloj prebivalstva pogosto ne more privoščiti nakupa opreme in kasnejših stroškov povezave. V to skupino so uvrščene tudi ovire hendikepiranih ljudi, ki zaradi različnih poškodb ne morejo uporabljati strojne opreme (miške, tipkovnice, ekrana). Njihove naraščajoče zahteve po enakopravnosti so vodile v razvoj različnih pripomočkov za lažji dostop, ki je danes viden tudi kot ena od človekovih pravic.

Druga skupina ovir za uporabo IKT je pomanjkanje veščin in podpore. Širjenje tovrstnih spretnosti v nekaterih družbenih skupinah ovira interakcija številnih faktorjev, kot so stroški, omejen dostop do opreme, nizek izobraževalni dosežek ter kulturna, starostna ali na spolu temelječa izključitev iz računalniških veščin in pismenosti. Ljudje v poslovnih ali strokovnih poklicih pridobijo veščine kot del njihove zaposlitve, zato so fizični delavci in nezaposleni na drugi strani bolj izpostavljeni možnostim tovrstni izključitvi.

Vedenjske ovire kot tretja skupina ovir za uporabo interneta so precej povezane s pomanjkanjem veščin in podpore. Zaradi pogostega prepričanja, da so računalniki težki za uporabo in namenjeni predvsem pametnim in mladim belopoltim moškim iz srednjega razreda, se marsikdo ne odloči poseči po njih. Omenili smo že občutno zmanjšanje razlik med uporabniki interneta po spolu v zadnjih letih, vendar to velja predvsem za razvite, zahodne države. V nekaterih območjih sveta lahko vključitev žensk namreč doseže le 5 odstotkov (United Nations ECOSOC v Cullen 2001). V sklopu vedenjskih ovir je pogosto izražena tudi

zaskrbljenost zaradi pomanjkanja varnosti osebnih informacij ali prepričanje, da računalniki zaradi neustreznih vsebin na internetu niso primerni za družine.

Vedenjske ovire lahko temeljijo tudi na kulturi. Obstajajo namreč kulture (npr. domorodne skupine, močno povezane kulturne manjšine in nepismene ruralne skupnosti po svetu), ki cenijo ustno izražanje, osebno komunikacijo ter močne družinske in sorodstvene vezi. Uporaba interneta v komunikacijske namene pri njih zato nima posebnega pomena.

Zadnja skupina ovir za uporabo interneta po mnenju Cullenove so vsebinske ovire. Specifične skupine, predvsem starejši in ženske, še najbolj pa kulturne ali etnične skupnosti izven prevladujoče zahodne kulture interneta navajajo, da spletne vsebine zanje niso zanimive ali primerne. Tudi v raziskavi Slovenskega statističnega urada iz leta 2010 so neuporabniki interneta kot glavni razlog za to navedli, da ga preprosto ne potrebujejo. Tako je odgovorilo kar 64 odstotkov gospodinjstev brez internetne povezave. 58 odstotkov teh gospodinjstev ni imelo dostopa do interneta, ker so menila, da je njihovo znanje o uporabi računalnika in interneta pomanjkljivo; 42 odstotkov zaradi previsokih stroškov opreme, prav tako 42 odstotkov pa zaradi previsokih stroškov dostopa, 26 odstotkov gospodinjstev interneta ni želelo imeti, 15 odstotkov gospodinjstev je imelo pomisleke glede zasebnosti ali varnosti, 14 odstotkov gospodinjstev pa je imelo možnost za dostop do interneta kje drugje (SURS 2010).

McKinnon (2007) je razloge, ki so po njegovem mnenju izredno raznovrstni, razdelil na tri problematike: motivacija (nezainteresiranost za uporabo in pomanjkanje potrebe po uporabi interneta), dostop (pomanjkanje dostopa do opreme ali ustrezne povezave) in znanje (pomanjkanje samozavesti ali znanja).

Van Dijk in drugi (2000) menijo, da na posedovanje IKT vplivajo različne značilnosti potrošnikov, predvsem pa njihovi materialni, kognitivni in socialni viri. Prva skupina primarno vključuje finančno stanje gospodinjstva, širše pa se nanaša tudi na prosti čas, ki je posamezniku na voljo za ukvarjanje z IKT. Kognitivni viri so spretnosti, ki jih posameznik potrebuje za uporabo določene tehnologije in pojasnjujejo predvsem razlike v uporabi IKT med posamezniki z različno izobrazbo ter delno tudi razlike med posamezniki različnih starosti. Socialni viri pa so sestavljeni iz dostopa do ljudi, ki sami posedujejo IKT, ter stopnje, do katere ti ljudje drugim lahko pomagajo pri uporabi IKT in jim posredujejo informacije o njih. Socialni viri deloma pojasnijo razlike v uporabi IKT med brezposelnimi in zaposlenimi.

Dolničarjeva (2008) opozarja, da je treba predvsem ločevati med tistimi posamezniki, ki si IKT ne morejo privoščiti ali pa niso dovolj seznanjeni z njihovimi prednostmi in ugodnostmi, ter tistimi, ki IKT zavračajo zaradi načelnih ali specifičnih razlogov.

3 SOCIODEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI UPORABNIKOV IN NEUPORABNIKOV INTERNETA V EVROPSKI UNIJI

3.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Na podlagi ugotovitev preteklih raziskav, ki so predstavljene v prejšnjem poglavju, lahko ugotovimo, da na uporabo interneta vplivajo predvsem kulturni vplivi, fizičen dostop do tehnologije in motivacija vsakega posameznega (ne)uporabnika. Vsi ti faktorji so prežeti s sociodemografskimi značilnostmi posameznikov, preučevanje katerih je glavni namen diplomskega dela. Fizična dostopnost interneta je tako lahko pogojena z mesečnim dohodkom ali tipom naselja, motivacija pa predvsem s stopnjo izobrazbe, deloma pa tudi starostjo. Za uporabo v empiričnem delu naloge smo izluščili tiste sociodemografske dejavnike, katerim se v pregledani literaturi pripisuje pomemben vpliv na uporabo interneta. V podatkih Evropske družboslovne raziskave (angl. European Social Survey, ESS) smo poiskali ustrezne spremenljivke in jih po potrebi rekodirali. Seznam in priprava vseh neodvisnih (sociodemografski podatki: spol, starost, izobrazba, zaposlitveni status, zakonski stan, vernost, tip naselja, velikost gospodinjstva, mesečni dohodek gospodinjstva in prisotnost otrok v njem) ter odvisne spremenljivke (uporaba interneta) je predstavljen v Tabela 3.1. Ker v raziskavi ESS ni zbranih podatkov o rasi anketiranca, vpliva tega dejavnika na uporabo interneta žal nismo mogli preverjati, čeprav ga je kot pomembnega opredelilo precejšnje število avtorjev.

Oblikovali smo dve raziskovalni vprašanji, ki nam bosta pomagali pri doseganju zadanih ciljev:

- Kakšne so razlike pri uporabi interneta v različnih sociodemografskih skupinah?
- Kakšen je čisti (suhi) vpliv posameznih sociodemografskih dejavnikov na uporabo interneta?

3.2 PREDSTAVITEV PODATKOV IN ANALIZ

3.2.1 Predstavitev uporabljenih podatkov

Podatki, na katerih bomo opravili analizo, so bili pridobljeni v okviru mednarodnega projekta *Evropska družboslovna raziskava* (angleško *European Social Survey* krajše ESS), ki se izvaja od leta 2001 in je ob četrtem ciklu zbiranja podatkov leta 2008 zajemala že več kot trideset evropskih držav. Za Slovenijo, ki je v projekt vključena že od samega začetka, raziskavo izvaja Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij, ki je del Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Za namen naloge bomo uporabili zadnje dostopne podatke iz leta 2008, ki vključuje dvajset držav članic Evropske unije. Med njimi je dvanajst starih (Belgija, Danska, Finska, Francija, Grčija, Irska, Nemčija, Nizozemska, Portugalska, Španija, Švedska in Združeno Kraljestvo) ter osem novih (Bolgarija, Ciper, Češka, Estonija, Madžarska, Poljska, Slovaška in Slovenija) članic.

Anketni vprašalnik je bil sestavljen iz dveh delov: glavnega modula, ki je enak v vseh ciklih, ter dodatni modul, ki deluje po sistemu rotacije. Vsak izmed njiju ima približno 120 vsebinskih točk. Zbiranje podatkov za četrti cikel je potekalo med oktobrom 2008 in januarjem 2009. Velikost vzorca znaša 38.511 enot, od tega je 25.128 enot iz starih, 13.383 enot pa iz novih članic EU.

Vzorčni okvir je predstavljal register prebivalstva posamezne države, vključujoč vse prebivalce s stalnim prebivališčem ne glede na njihovo narodnost, državljanstvo ali jezik. V državah, kjer register posameznih prebivalcev ni na voljo, je bil uporabljen register gospodinjstev. Enoto je predstavljal član gospodinjstva, star najmanj 15 let. Vzorčenje je potekalo na podlagi naključne verjetnosti na vseh stopnjah, anketiranje pa se je izvajalo na terenu (t. i. *face-to-face*). Pri vsaki državi je bila primerna velikost vzorca določena na podlagi števila prebivalcev, vendar ni smela biti manjša od 1.500 enot. Zahtevana stopnja odgovorov je znašala 70 odstotkov.

3.2.2 Predstavitev analiziranih spremenljivk

V analizi smo uporabili deset sociodemografskih dejavnikov. Nekatere spremenljivke smo zaradi povzemanja in interpretacije pred samo analizo rekodirali. Seznam spremenljivk, njihove vrednosti ter morebitno rekodiranje je predstavljeno v Tabela 3.1.

Za namen statistične analize je bilo treba definirati tudi uporabnika interneta. Precej avtorjev, ki pišejo o tej tematiki, je uporabnika interneta definiralo kot osebo, ki je internet uporabila vsaj enkrat v zadnjih 30 dneh (Aguiar in drugi 2010; de Haan 2003; Räsänen 2008; Wangberg in drugi 2008). Pri SURS-u (2010) upoštevajo tudi sam priklop gospodinjstva na internetno omrežje. Minimalna starost uporabnika je v različnih raziskavah različno definirana. Aguiar in drugi (2010) spodnjo mejo postavljajo zelo nizko, in sicer na starost dveh let, medtem ko nekateri drugi avtorji upoštevajo osebe starejše od 14, 15 ali 16 let (de Haan 2003; Räsänen 2008; Wangberg in drugi 2008). Anketiranci v raziskavi ESS so bili stari 15 let in več, zato bomo tudi za namen naše naloge uporabili ta okvir. Pred začetkom analize je bilo zato treba rekodirati tudi to spremenljivko, saj ESS sprašuje po pogostosti uporabe interneta, kar pomeni, da spremenljivka ni dihonomna.

Tabela 3.1: Seznam v analizi uporabljenih spremenljivk, z njimi povezano anketno vprašanje, njihove vrednosti in morebitno rekodiranje

spremenljivka	vprašanje	vrednosti	morebitno rekodiranje
osebna uporaba interneta	Kako pogosto uporabljate internet, svetovni splet ali elektronsko pošto doma ali v službi za osebne namene?	0 - neuporabnik 1 - uporabnik	0 - nimam spletnega dostopa 1 - nikoli ne uporabljam interneta 2 - manj kot enkrat na mesec 3 - enkrat mesečno 4 - nekajkrat mesečno 5 - enkrat tedensko 6 - nekajkrat tedensko 7 - vsak dan
spol	<i>Anketar vpiše spol anketiranca.</i>	0 - ženski 1 - moški	/
starost	Katerega leta ste bili rojeni?	1 - do 24 let 2 - od 25 do 36 let 3 - od 37 do 46 let 4 - od 47 do 59 let 5 - 60 let in več	Letnica rojstva je bila preračunana v starost in nato razporejena v kategorije.
izobrazba	Koliko let je trajalo vaše šolanje?	1 - do 8 let 2 - od 9 do 12 let 3 - od 13 do 17 let 4 - 18 let ali več	Število let šolanja je bilo razvrščeno v kategorije.

spremenljivka	vprašanje	vrednosti	morebitno rekodiranje
zaposlitveni status	Kateri opis najbolj ustreza vaši delavni aktivnosti v zadnjem tednu?	0 - nezaposlen 1 - zaposlen 2 - šolajoči se 3 - upokojen	3 - nezaposlen, iščem službo 4 - nezaposlen, ne iščem službe 5 - trajno bolan ali poškodovan 8 - gospodinjsko delo 1 - plačana služba 2 - šolanje 6 - upokojen
zakonski stan	Vam smem vprašati po vašem zakonskem stanu? Kateri zmed opisov najbolj ustreza vaši trenutni situaciji?	0 - vezan 1 - samski	1 - poročen 2 - v civilnem partnerstvu 3 - ločen (še pravno poročen) 4 - ločen (še v civilnem partnerstvu) 5 - ločen 6 - ovdovel 7 - bil v civilnem partnerstvu, sedaj razvezan 8 - bil v civilnem partnerstvu, partner umrl 9 - nikoli poročen ali v civilnem partnerstvu
vernost	Ali se smatrate za predstavnika kakšne religije ali veroizpovedi?	0 - ne 1 - da	/
tip naselja	Kako bi opisali območje, na katerem živite?	0 - ruralno 1 - urbano	4 - podeželje, vas 5 - kmetija 1 - velemesto 2 - predmestje ali obrobje velemesta 3 - manjše mesto
velikost gospodinjstva	Koliko oseb živi v vašem gospodinjstvu, vključno z otroki in vami?	1 - enočlansko gospodinjstvo 2 - dva člana 3 - trije člani 4 - štirje člani 5 - pet članov ali več	Število članov gospodinjstva je bilo razvrščeno v kategorije.
prisotnost otroka v gospodinjstvu	<i>Ni vprašanja. Kodira se glede na družinsko tabelo.</i>	0 - ne 1 - da	/
mesečni dohodek gospodinjstva	Če seštejete dohodke iz vseh virov, katera kategorija najbolj ustreza celotnemu mesečnemu neto dohodka vašega gospodinjstva?	1 - manj kot 300 € 2 - med 300 in 500 € 3 - med 500 in 1000 € 4 - med 1000 in 1500 € 5 - med 1500 in 2000 € 6 - med 2000 in 3000 € 7 - več kot 3000 €	1 - J ³ 2 - R 3 - C 4 - M 5 - F 6 - S 7 - K 8 - P 9 - D 10 - H 11 - U 12 - N

³ Črke od J do N so rezultat kodiranja, kakršno je za spremenljivko *mesečni dohodek gospodinjstva* uporabljeno v European Social Survey.

3.2.3 Statistične analize

Na podatkih, zbranih v ESS, bomo za potrebe te naloge izbrane spremenljivke analizirali na več načinov. Za ugotavljanje razlik v uporabi interneta med različnimi sociodemografskimi skupinami bomo najprej uporabili bivariatno analizo, s katero preverimo povezanost med dvema spremenljivkama. To pomeni, da bomo analizirali več parov spremenljivk, kjer bo ena spremenljivka »uporaba interneta«, druga pa eden izmed desetih sociodemografskih dejavnikov.

Za preverjanje domnev o povezanosti med dvema spremenljivkama na osnovi vzorčnih podatkov bomo zaradi nominalnega tipa spremenljivke uporabili χ^2 (hi-kvadrat) test, ki temelji na primerjavi empiričnih oziroma dejanskih frekvenc s teoretičnimi. Vrednost statistike χ^2 ni nikoli negativna. Kadar velja $\chi^2 = 0$, spremenljivki nista povezani med seboj, kadar pa velja $\chi^2 > 0$, sta spremenljivki povezani (Ferligoj 1995).

Ker je odvisna spremenljivka *uporaba interneta* dihotomna, lahko vpliv neodvisnih spremenljivk, desetih sociodemografskih dejavnikov, preverimo tudi z binarno logistično regresijo. Tako lahko ugotovimo, katere neodvisne spremenljivke najboljše pojasnjujejo odvisno spremenljivko in tako z upoštevanjem večjega števila spremenljivk hkrati ugotavljamo moč vpliva posamičnih neodvisnih spremenljivk. Vpliv pojasnjevalnih spremenljivk se običajno izrazi z razmerjem obetov, regresijski koeficient β pa nam v tem primeru pove, za koliko se spremeni logaritem obeta, če se vrednost izbrane pojasnjevalne spremenljivke poveča za eno enoto. Rezultate, pridobljene z logistično regresijo, lahko preverimo z različnimi statistikami, kot so na primer Hosmer in Lemeshow test skladnosti, Nagelkerke R^2 in klasifikacija enot (Kleinbaum in Klein 2002).

Pred izvedbo analize je bilo treba nekatere spremenljivke posebej pripraviti. Morebitna rekodiranja so predstavljena v prilogi A.

3.3 SOCIODEMOGRAFSKI DEJAVNIKI IN UPORABA INTERNETA V EU IN V SLOVENIJI

3.3.1 Sociodemografske značilnosti uporabnikov in neuporabnikov interneta v EU

Po podatkih ESS je bilo leta 2008 v državah članicah Evropske unije, ki so sodelovale v četrtem ciklu raziskave, 55,7 odstotkov uporabnikov interneta, torej takšnih, ki so ga doma ali v službi za osebno rabo uporabljali vsaj enkrat na mesec. Ti podatki niso primerljivi s podatki Eurostata in RIS-a iz leta 2010 o penetraciji interneta, saj je delež po teh dveh raziskavah znašal 71 oziroma 70 odstotkov. Pri tem je seveda treba upoštevati dejstvo, da so bili podatki ESS zbrani dve leti prej, ko je bila stopnja penetracije nižja in ne zajemajo vseh 27 držav članic EU. Razlika morda izhaja tudi iz starosti anketirancev, saj pri ESS niso postavili zgornje meje, medtem ko so v ostalih dveh raziskavah sodelovali le mlajši od 75 let. Poleg tega so bili v raziskavo ESS zajeti tudi petnajstletniki, pri Eurostatu in RIS-u pa je bila spodnja meja postavljena na šestnajst let.

Tabela 3.2: Delež uporabnikov in neuporabnikov interneta v Evropski uniji

	n	%
uporabniki interneta	21.445	55,7%
neuporabniki interneta	16.997	44,1%
skupaj	38.422	100%

Podrobnejši pregled podatkov nam hitro razkrije, da uporaba interneta ni bila porazdeljena enakomerno, temveč se je spreminjala z različnimi sociodemografskimi značilnostmi posameznikov. Za leto 2008 velja, da je več uporabnikov interneta med moškimi, starimi do 24 let, s 13 ali več leti šolanja, med zaposlenimi, nevernimi, iz urbanih naselij, iz štiričlanskih gospodinjstev z višjim skupnim mesečnim dohodkom. Če pogledamo tabele od Tabela 3.3 do Tabela 3.12, vidimo, da obstajajo statistično značilne⁴ razlike v uporabi interneta med posamezniki pri vseh desetih obravnavanih neodvisnih spremenljivkah.

V Tabela 3.3 vidimo, da je med moškimi 59,8 odstotkov uporabnikov interneta, med ženskami pa nekoliko manj, in sicer 52,3 odstotkov. Pri pregledu starostnih skupin (Tabela 3.4) lahko ugotovimo, da je delež uporabnikov interneta največji pri osebah starih do 24 let (89,7 odstotkov) in se s starostjo postopoma manjša. Pri osebah starih 60 let in več ta delež znaša le še 21,1 odstotkov.

⁴ Statistične značilnosti v tabelah so prikazane tristopenjsko: *** $p < 0,01$; ** $0,01 < p < 0,05$; * $0,05 < p < 0,1$

Tabela 3.3: Uporaba interneta glede na spol

spol	uporabniki		neuporabniki		skupaj		vrednost χ^2 in njena statistična značilnost
	n	%	n	%	n	%	
ženske	10.777	52,3%	9.810	47,7%	20.587	100%	213,7***
moški	10.622	59,8%	7.174	40,2%	17.836	100%	
skupaj	21.439	55,8%	16.984	44,2%	38.426	100%	

Tabela 3.4: Uporaba interneta glede na starost

starost	uporabniki		neuporabniki		skupaj		vrednost χ^2 in njena statistična značilnost
	n	%	n	%	n	%	
do 24 let	4.115	89,7%	473	10,3%	4.588	100%	10.023,3***
od 25 do 36 let	5.600	78,8%	1.507	21,2%	7.107	100%	
od 37 do 46 let	4.773	71,7%	1.881	28,3%	6.654	100%	
od 47 do 59 let	4.483	53,0%	3.971	47,0%	8.454	100%	
60 let in več	2.434	21,1%	9.120	78,9%	11.554	100%	
skupaj	21.405	55,8%	16.952	44,2%	38.357	100%	

Tabela 3.5: Uporaba interneta glede na izobrazbo

število let šolanja	uporabniki		neuporabniki		skupaj		vrednost χ^2 in njena statistična značilnost
	n	%	n	%	n	%	
do 8 let	912	13,5%	5.835	86,5%	6.747	100%	8.906,7***
od 9 do 12 let	7.505	49,8%	7.568	50,2%	15.074	100%	
od 13 do 17 let	9.651	76,7%	2933	23,3%	12.584	100%	
18 let ali več	3.266	88,0%	445	12,0%	3.711	100%	
skupaj	21.334	56,0%	16.782	44,0%	38.116	100%	

Tabela 3.6: Uporaba interneta glede na zaposlitveni status

zaposlitveni status	uporabniki		neuporabniki		skupaj		vrednost χ^2 in njena statistična značilnost
	n	%	n	%	n	%	
zaposleni	13.909	71,9%	5.436	28,1%	19.345	100%	9.591,7***
nezaposleni	2.607	42,6%	3.508	57,4%	6.115	100%	
šolajoči se	2.715	95,3%	134	4,7%	2.849	100%	
upokojenci	1.733	18,4%	7.682	81,6%	9.415	100%	
skupaj	20.964	55,6%	16.760	44,4%	37.724	100%	

Tabela 3.7: Uporaba interneta glede na zakonski stan

zakonski stan	uporabniki		neuporabniki		skupaj		vrednost χ^2 in njena statistična značilnost
	n	%	n	%	n	%	
vezani	10.386	52,1%	9.536	47,9%	19.922	100%	187,8***
samski	9.914	59,3%	6.811	40,7%	16.725	100%	
skupaj	20.300	55,4%	16.347	44,6%	36.647	100%	

Tabela 3.8: Uporaba interneta glede na vernost

vernost	uporabniki		neuporabniki		skupaj		vrednost χ^2 in njena statistična značilnost
	n	%	n	%	n	%	
verni	11.112	47,4%	12.340	52,6%	23.452	100%	1.729,3***
neverni	10.242	69,0%	4.591	31,0%	14.833	100%	
skupaj	21.354	55,8%	16.931	44,2%	38.285	100%	

Tabela 3.9: Uporaba interneta glede na tip naselja

tip naselja	uporabniki		neuporabniki		skupaj		vrednost χ^2 in njena statistična značilnost
	n	%	n	%	n	%	
urbano	14.655	59,9%	9.821	40,1%	24.476	100%	447,0***
ruralno	6.733	48,7%	7.091	51,3%	13.824	100%	
skupaj	21.388	55,8%	16.912	44,2%	38.300	100%	

Tabela 3.10: Uporaba interneta glede na velikost gospodinjstva

velikost gospodinjstva	uporabniki		neuporabniki		skupaj		vrednost χ^2 in njena statistična značilnost
	n	%	n	%	n	%	
en član	2.989	40,2%	4.444	59,8%	7.433	100%	2.197,4***
dva člana	6.071	47,8%	6.619	52,2%	12.690	100%	
trije člani	4.779	65,3%	2.540	34,7%	7.319	100%	
štirje člani	5.055	72,2%	1.946	27,8%	7.001	100%	
pet članov ali več	2.539	64,0%	1.429	36,0%	3.968	100%	
skupaj	21.433	55,8%	16.978	44,2%	38.411	100%	

Tabela 3.11: Uporaba interneta glede na prisotnost otrok v gospodinjstvu

prisotnost otroka v gospodinjstvu	uporabniki		neuporabniki		skupaj		vrednost χ^2 in njena statistična značilnost
	n	%	n	%	n	%	
da	8.866	61,2%	5.612	38,8%	14.478	100%	279,2***
ne	12.524	52,5%	11.333	47,5%	23.857	100%	
skupaj	21.390	55,8%	16.945	44,2%	38.335	100%	

Tabela 3.12: Uporaba interneta glede na mesečni dohodek gospodinjstva

mesečni dohodek gospodinjstva	uporabniki		neuporabniki		skupaj		vrednost χ^2 in njena statistična značilnost
	n	%	n	%	n	%	
manj kot 300 €	1.505	33,9%	2.940	66,1%	4.445	100%	3.813,8***
med 300 in 500 €	1.292	42,5%	1.747	57,5%	3.039	100%	
med 500 in 1.000 €	1.516	50,0%	1.518	50,0%	3.034	100%	
med 1.000 in 1.500 €	1.684	59,2%	1.159	40,8%	2.843	100%	
med 1.500 in 2.000 €	1.722	65,1%	924	34,9%	2.646	100%	
med 2.000 in 3.000 €	3.981	75,6%	1.285	24,4%	5.266	100%	
več kot 3.000 €	4.217	86,8%	644	13,2%	4.861	100%	
skupaj	15.917	60,9%	10.217	39,1%	26.134	100%	

Iz Tabela 3.5 je jasno razvidna rast deleža uporabnikov interneta s številom let formalne izobrazbe. Medtem ko internet uporablja le 13,5 odstotkov oseb z manj kot 8 leti šolanja, se delež že pri drugi skupini (od 9 do 12 let izobrazbe) poveča na skoraj polovico.

Med osebami, ki so se šolale 18 let in več, jih kar 88 odstotkov redno uporablja internet. Razlike obstajajo tudi med zaposlenimi in nezaposlenimi (Tabela 3.6), saj je med prvimi kar 71,9 odstotkov uporabnikov interneta, med nezaposlenimi pa le 42,6 odstotkov. Rezultati kažejo tudi, da internet redno uporablja velika večina šolajočih se oseb (95,3 odstotkov) in manjšina upokojenih (18,4 odstotkov).

Razlika med vezanimi in samskimi osebami (Tabela 3.7) je sicer nekoliko manjša, vendar še vedno statistično značilna in znaša 59,3 proti 52,1 odstotkov v prid samskih. Analiza je pokazala na zelo močno povezanost tudi med spremenljivkama uporaba interneta in vernost (

Tabela 3.8). Verne osebe namreč precej manj uporabljajo internet kot pa neverne (47,4 proti 69 odstotkov). Tabela 3.9 kaže, da 48,7 odstotkov prebivalcev ruralnih in 59,9 odstotkov prebivalcev urbanih predelov uporablja internet. Delež uporabnikov interneta se praviloma viša s številom družinskih članov (Tabela 3.10), vendar je pri gospodinjstvih z več kot štirimi člani opazen zasuk. 40,2 odstotka ljudi iz enočlanskih gospodinjstev uporablja internet, medtem ko ta delež pri osebah iz štiričlanskih družin naraste na 72,2 odstotka. Anketiranci iz petčlanskih družin pa le še v 64 odstotkih primerov redno uporabljajo internet. Pri osebah, ki v gospodinjstvu prebivajo z otroki (Tabela 3.11), obstaja večja verjetnost (61,2 odstotka), da bodo uporabljali internet, kot pri osebah brez otrok v gospodinjstvu (52,5 odstotkov). Uporaba interneta zelo jasno narašča tudi z mesečnim dohodkom gospodinjstva (Tabela 3.12). Internet uporablja 33,9 odstotkov oseb iz gospodinjstva z manj kot 300 evri mesečnega dohodka, delež pa nato enakomerno raste in pri osebah iz gospodinjstev z več kot 3.000 evri mesečnega dohodka preseže mejo 86 odstotkov.

Splošni pregled uporabe interneta glede na različne sociodemografske značilnosti nas sicer opozori na obstoječe razlike med uporabniki in neuporabniki, vendar bivariatna analiza ne zadostuje za sprejemanje resnejših zaključkov. Zaradi možnih interakcij med spremenljivkami so dobljeni rezultati lahko popačeni. To lahko na primer pomeni, da zakonski stan nima močnega vpliva na uporabo interneta, vendar pa ga samske osebe uporabljajo pogosteje samo

zato, ker so po večini mlajše od vezanih. Dejanski suhi vpliv posameznih dejavnikov na uporabo interneta bomo zato v nadaljevanju preverjali z logistično regresijo.

3.3.2 Suhi vpliv posameznih spremenljivk na (ne)uporabo interneta v EU

Iz Tabela 3.13 je razvidno, da vseh deset spremenljivk statistično značilno vpliva na to, ali bo posameznik uporabljal internet ali ne. Od tega jih polovica vpliva pozitivno (spol, izobrazba, zaposlitveni status, tip naselja in mesečni dohodek gospodinjstva), polovica pa negativno (starost, vernost, zakonski stan, velikost gospodinjstva in prisotnost otrok v gospodinjstvu). Pri zadnjih dveh omenjenih spremenljivkah je statistična značilnost nekoliko manjša kot pri ostalih.

Tabela 3.13: Rezultati logistične regresije

sociodemografski dejavniki	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
spol	0,130	0,036	13,275	1	0,000	1,139
starost	-0,061	0,001	1934,752	1	0,000	0,941
izobrazba	0,229	0,005	1794,060	1	0,000	1,257
zaposlitveni status	0,397	0,039	105,340	1	0,000	1,488
zakonski stan	-0,183	0,042	19,435	1	0,000	0,833
vernost	-0,422	0,036	138,521	1	0,000	0,656
tip naselja	0,212	0,037	33,653	1	0,000	1,236
velikost gospodinjstva	-0,047	0,020	5,660	1	0,017	0,954
prisotnost otrok v gospodinjstvu	-0,106	0,049	4,654	1	0,031	0,900
mesečni dohodek gospodinjstva	0,904	0,038	579,301	1	0,000	2,469
konstanta	0,362	0,134	7,321	1	0,007	1,436

Hosmer in Lemeshow test skladnosti: $\chi^2 = 6,106$; Sig. = 0,635
Nagelkerke R²: 0,523

Spremenljivka *starost* negativno vpliva na uporabo interneta, kar pomeni, da imajo mlajše osebe večji obet⁵ za uporabo interneta. V smislu razmerja obetov to pomeni, da ima posameznik, ki je za eno leto starejši, 6,1 odstotka manjši obet uporabe interneta. Precej močan pozitiven vpliv je mogoče zaznati pri spremenljivki *izobrazba* (oziroma *število let šolanja*). Oseba z enim letom daljšim šolanjem od drugih ima za 22,9 odstotkov večji obet od ostalih. Najvišjo vrednost razmerja obetov sicer beležimo pri spremenljivkah *mesečni dohodek gospodinjstva* in *zaposlitveni status*. Posamezniki iz gospodinjstva z več kot 1.500 evri mesečnega dohodka imajo za 90,4 odstotkov večji obet, da bodo uporabljali internet, kot osebe iz revnejših gospodinjstev z manj kot 1.500 evri na mesec. Tudi zaposleni imajo precej

⁵ Obet je razmerje med verjetnostjo, da se bo nek dogodek zgodil in verjetnostjo, da se ne bo. V našem primeru je to razmerje med verjetnostjo, da oseba uporablja internet, in verjetnostjo, da ga ne.

večji obet uporabe interneta kot nezaposleni, in sicer za 39,7 odstotkov. Spol ima zaradi kodiranja (0 = ženske; 1 = moški) pozitiven vpliv na odvisno spremenljivko, kar pomeni, da imajo moški za 13 odstotkov višji obet, da bodo uporabljali internet, kot ženske. Podobno velja tudi za spremenljivko tip naselja (0 = ruralno območje; 1 = urbano območje), kjer imajo osebe iz mestnega in primestnega okolja za 21,2 odstotkov večji obet uporabe interneta od podeželskega prebivalstva.

Izmed spremenljivk z negativnim vplivom ima vernost najvišjo vrednost razmerja obetov, kar pomeni, da imajo verniki za 42,2 odstotka nižji obet uporabe interneta kot neverniki. Sledi spremenljivka *zakonski stan*, katere razmerje obetov nam pove, da imajo samski za 18,3 odstotkov manjši obet uporabe interneta od vezanih. Spremenljivki *prisotnost otrok v gospodinjstvu* in *velikost gospodinjstva* imata izmed vseh desetih dejavnikov najnižjo stopnjo značilnosti in tudi najmanjše razmerje obetov. Prisotnost otrok v gospodinjstvu naj bi tako za 10,6 odstotkov zmanjševalo obet uporabe interneta, osebe iz večjih gospodinjstev pa imajo po rezultatih logistične regresije za 4,7 odstotkov nižji obet kot tiste iz manjših.

Tabela 3.14: Klasifikacijska tabela

opazovani	napovedani		delež pravilno uvrščenih
	neuporabniki	uporabniki	
neuporabniki	6.577	2.885	69,5%
uporabniki	1.792	12.850	87,8%
skupaj			80,6%

Statistike, s katerimi preverjamo kvaliteto dobljenega logističnega modela, kažejo, da je ta precej dobra. Hosmer in Lemeshow test skladnosti, s katerim preverjamo razlike med napovedanimi in opazovanimi vrednostmi odvisne spremenljivke (torej *uporaba interneta*), je pokazal na stopnjo značilnosti 0,635. To pomeni, da so razlike med dejanskimi podatki in podatki generiranimi v našem modelu majhne in statistično neznačilne. Model je pravilno napovedal 80,6 odstotkov enot, Nagelkerke R^2 pa nam kaže 52,3-odstotno pojasnjenost variabilnosti odvisne spremenljivke.

Logistična regresija je potrdila večino rezultatov pridobljenih z bivariatno analizo. Glede prisotnosti otrok v gospodinjstvu se je izkazalo, da ti zavirajo uporabo interneta, čeprav je bivariatna analiza pokazala drugače. Z logistično regresijo smo ugotovili tudi, da se možnost uporabe interneta znižuje z višanjem števila članov gospodinjstva, bivariatna analiza pa je pokazala, da se možnost uporabe interneta začne zmanjševati šele pri gospodinjstvih s petimi člani ali več.

3.3.3 Uporaba interneta v Sloveniji

V zadnjem delu diplomskega dela nas zanimajo tudi rezultati za Slovenijo in primerjava le-teh s povprečjem v Evropski uniji oziroma povprečjem dvajsetih članic te povezave s podatki katerih razpolagamo. Izkazalo se je, da je penetracija v Sloveniji nekoliko višja, saj internet redno uporablja 57 odstotkov oseb starejših od 15 let (Tabela 3.15), medtem ko se je povprečje v Evropski uniji ustavilo pri 55,7 odstotkih (Tabela 3.2). Rezultati analize ($\chi^2=0,775$; Sig. = 0,378) so pokazali, da razlika med obema vzorcema ni statistično značilna.

Tabela 3.15: Uporaba interneta v Sloveniji

	n	%
uporabniki interneta	730	57%
neuporabniki interneta	551	43%
skupaj	1.281	100%

V Tabela 3.16 so predstavljeni deleži uporabnikov interneta v Sloveniji in dvajsetih članicah EU glede na deset obravnavanih demografskih dejavnikov. χ^2 test kaže na statistično značilnost vseh povezav tako v Sloveniji kot Evropski uniji z izjemo spremenljivke *prisotnost otrok v gospodinjstvu*. Vpliv prisotnosti otroka v gospodinjstvu na uporabo interneta v Sloveniji namreč ni statistično značilen, medtem ko se drugod po Evropi kaže izrazit pozitiven vpliv.

Ob primerjavi deležev lahko hitro ugotovimo nekaj razlik med Slovenijo in EU. Razkorak med spoloma je tako v Sloveniji večji kot v Uniji, saj znaša 11,6, v EU pa 7,5 odstotnih točk. Manjši razkorak v Evropski uniji kot v Sloveniji beležimo tudi med vezanimi in samskimi ter zaposlenimi in nezaposlenimi osebami. Delež aktivnih uporabnikov interneta je med Slovenskimi dijaki in študenti nekoliko večji kot med njihovi vrstniki drugod v EU, zato pa imamo precej manjši delež uporabnikov med upokojevcem. Ta znaša 13,7 odstotkov, v Evropski uniji pa 18,4 odstotke. Razkorak med verniki in neverniki je v Sloveniji manjši kot v Evropski uniji, razlika med prebivalci urbanih in ruralnih področij pa je v obeh vzorcih precej enotna in znaša 12,7 odstotnih točk v Sloveniji oziroma 11,2 v Evropski uniji.

Še ena zanimiva razlika med obema vzorcema se pokaže pri starosti, kjer je v Sloveniji delež uporabnikov interneta med mlajšimi nekoliko višji kot v EU (posebej očitna je razlika v starostni skupini od 25 do 36 let, saj znaša 10,4 odstotnih točk), zato pa ima Slovenija precej nižji delež uporabnikov med starejšimi od 60 let. Le 12,1 odstotkov starejših Slovencev redno uporablja internet, medtem ko ta delež v Evropski uniji znaša kar 21,1 odstotka.

Tabela 3.16: Delež uporabnikov interneta glede na različne sociodemografske dejavnike v Sloveniji in Evropski uniji

sociodemografski dejavniki	Slovenija		Evropska unija	
	delež uporabnikov interneta	vrednost χ^2 in njena statistična značilnost	delež uporabnikov interneta	vrednost χ^2 in njena statistična značilnost
spol				
moški	63,2%	17,6***	59,8%	213,7***
ženske	51,6%		52,3%	
starost				
do 24 let	93,2%	530,9***	89,7%	10.023,3***
od 25 do 36 let	89,2%		78,8%	
od 37 do 46 let	70,4%		71,7%	
od 47 do 59 let	49,2%		53,0%	
60 let in več	12,1%		21,1%	
izobrazba				
do 8 let	19,1%	314,6***	13,5%	8.906,7***
od 9 do 12 let	59,1%		49,8%	
do 13 do 17 let	81,7%		76,7%	
18 let ali več	93,1%		88,0%	
zaposlitveni status				
zaposleni	79,7%	525,8***	71,9%	9.591,7***
nezaposleni	31,8%		42,6%	
šolajoči se	97,4%		95,3%	
upokojenci	13,7%		18,4%	
zakonski stan				
vezani	53,2%	10,6***	52,1%	187,8***
samski	62,5%		59,3%	
vernost				
verniki	48,4%	47,6***	47,4%	1.729,3***
neverniki	67,7%		69,0%	
tip naselja				
urbano naselje	63,9%	20,9***	59,9%	447,0***
ruralno naselje	51,2%		48,7%	
velikost gospodinjstva				
enočlansko gospodinjstvo	26,6%	139,3***	40,2%	2.197,4***
dva člana	39,9%		47,8%	
trije člani	66,9%		65,3%	
štirje člani	75,4%		72,2%	
pet članov ali več	60,4%		64,0%	
prisotnost otrok v gospodinjstvu				
da	57,7%	0,4	61,2%	279,8***
ne	55,9%		52,5%	

	Slovenija		Evropska unija	
	delež uporabnikov	vrednost χ^2 in njena statistična značilnost	delež uporabnikov	vrednost χ^2 in njena statistična značilnost
mesečni dohodek gospodinjstva				
manj kot 300 €	23,4%		33,9%	
od 300 do 500 €	41,6%		42,5%	
od 500 € do 1.000 €	47,4%		50,0%	
od 1.000 do 1.500 €	50,0%	266,7***	59,2%	3.813,8***
od 1.500 € do 2.000 €	72,5%		65,1%	
od 2.000 € do 3.000 €	80,4%		75,6%	
nad 3.000 €	90,3%		86,8%	

Osebe iz enočlanskih ali dvočlanskih gospodinjstev v Sloveniji precej redkeje uporabljajo internet kot v Evropski uniji, kar še posebej velja za prvo skupino. Pri Slovencih iz tri in štiričlanskih gospodinjstev so deleži v primerjavi s povprečjem EU nekoliko višji, medtem ko pride pri gospodinjstvih s petimi člani ali več do ponovnega preobrata v korist Unije.

Zanimiv je tudi pogled na razporeditev deležev glede na mesečni dohodek gospodinjstva. Osebe iz revnejših gospodinjstev (do 1.500 evrov mesečnega dohodka) v Evropski uniji veliko pogosteje uporabljajo internet kot v Sloveniji, medtem ko se situacija pri bogatejših gospodinjstvih izrazito spremeni. Deleži rednih uporabnikov interneta pri osebah iz gospodinjstev z več kot 1.500 evri mesečnega dohodka so namreč precej višji v Sloveniji kot drugod v EU.

Da bi boljše razumeli suhi vpliv posameznih sociodemografskih dejavnikov v Sloveniji, smo tudi na tem podzorcju izvedli logistično regresijo, katere rezultati so predstavljeni v Tabela 3.17, kjer vidimo tudi primerjavo z rezultati dvajsetih držav članic Evropske unije.

Tabela 3.17: Vpliv posameznih sociodemografskih dejavnikov na uporabo interneta v Sloveniji in Evropski uniji

sociodemografski dejavniki	Slovenija		Evropska unija	
	B	Sig.	B	Sig.
spol	0,239	0,252	0,130	0,000
starost	-0,097	0,000	-0,061	0,000
izobrazba	0,191	0,000	0,229	0,000
zaposlitveni status	0,638	0,005	0,397	0,000
zakonski stan	0,420	0,099	-0,183	0,000
vernost	-0,384	0,061	-0,422	0,000
tip naselja	0,506	0,016	0,212	0,000
velikost gospodinjstva	-0,227	0,014	-0,047	0,017
prisotnost otrok v gospodinjstvu	0,564	0,033	-0,106	0,031
mesečni dohodek gospodinjstva	1,614	0,000	0,904	0,000

Kot smo že ugotovili, se na vzorcu dvajsetih držav EU kaže močan vpliv večine spremenljivk. Nekoliko šibkejši je v primerjavi z ostalimi le vpliv spremenljivk *velikost gospodinjstva* in *prisotnost otrok* v njem. Na podvzorcu, ki zajema le slovenske anketirance, pa lahko vidimo praviloma nekoliko šibkejši, vendar še vedno statistično značilen vpliv vseh spremenljivk, razen spola.

Pri primerjavi vplivov posameznih spremenljivk na obeh vzorcih še posebej izstopata spremenljivki *zakonski stan* in *prisotnost otrok v gospodinjstvu*. Logistična regresija je pri obeh namreč pokazala negativni vpliv na celotnem vzorcu EU in pozitivni vpliv na vzorcu Slovenije. To pomeni, da prisotnost otrok v slovenskih gospodinjstvih spodbuja uporabo interneta, medtem ko ga na širšem območju EU zavira, ter da imajo samski ljudje v Sloveniji večjo možnost, da bodo uporabljali internet, medtem ko je pravilo v Evropski uniji ravno obratno.

Ti podatki kažejo, da se vpliv različnih sociodemografskih dejavnikov na uporabo interneta spreminjajo tudi glede na geografski položaj ter z njim povezanimi kulturnimi, gospodarskimi in drugimi faktorji.

4 ZAKLJUČEK

Razmeroma hiter razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije je prinesel tektonske spremembe v naš vsakdanjik in na glavo obrnil način medsebojnega komuniciranja, informiranja in opravljanja raznih storitev. Hkrati pa je prinesel tudi nove neenakosti v družbi, ki so se nakopičile na že obstoječih družbenih razlikah in jih še bolj utrdile.

V diplomskem delu smo raziskovali digitalni razkorak oziroma razlike pri uporabi interneta v dvajsetih članicah Evropske unije leta 2008. Pri tem smo se osredotočili na iskanje razlik pri uporabi interneta med družbenimi skupinami z različnimi sociodemografskimi lastnostmi ter merjenje suhega vpliva desetih posameznih sociodemografskih dejavnikov: spol, starost, izobrazba (merjeno s številom let šolanja), zaposlitev, zakonski stan, tip naselja, velikost in mesečni dohodek gospodinjstva ter prisotnost otroka v njem. Ugotavljali smo tudi razlike v uporabi interneta v Sloveniji v primerjavi z EU ter razlike v vplivu posameznih sociodemografskih dejavnikov v teh dveh vzorcih.

V drugem, empiričnem delu diplomske naloge smo na vzorcu dvajsetih držav članic EU najprej opravili bivariatno analizo, katere rezultati so pokazali, da so leta 2008 na tem področju še vedno obstajale razlike v uporabi interneta med različnimi sociodemografskimi skupinami. Ugotovili smo, da je več uporabnikov interneta med višje izobraženimi (13 let ali več formalne izobrazbe) moškimi starimi do 46 let, samskimi, zaposlenimi, nevernimi, iz urbanega okolja, ki živijo v štiričlanskem gospodinjstvu z otroki, z več kot 2.000 evri mesečnega dohodka. Največje razlike v uporabi interneta nastajajo med različnimi starostnimi skupinami, zaposlenimi in nezaposlenimi ter različno izobraženimi posamezniki.

Da bi ugotovili tudi suhi vpliv posameznih sociodemografskih dejavnikov, smo na podatkih izvedli še logistično regresijo, ki je pokazala na statistično značilnost vseh desetih spremenljivk. Pri tem je treba omeniti nekoliko šibkejši vpliv spremenljivk *velikost gospodinjstva* in *prisotnost otrok v gospodinjstvu* v primerjavi z ostalimi. Za slednji dejavnik se je pokazalo, da na uporabo interneta vpliva negativno in ne pozitivno, kot je sprva pokazala bivariatna analiza. Do enakih zaključkov so prišli že na Univerzi Illinois, kjer so ugotovili negativen vpliv prisotnosti otrok v gospodinjstvih na uporabo interneta, vendar pozitiven vpliv na priključenost v internetno omrežje. Tudi ostali dobljeni rezultati so skladni s povzetimi ugotovitvami preteklih raziskav, ki smo jih predstavili v drugem poglavju te naloge, saj vse uporabljene spremenljivke vsaj deloma pojasnjujejo redno uporabo interneta.

Pri preverjanju suhega vpliva posameznih sociodemografskih dejavnikov na uporabo interneta v Sloveniji so se kot statistično najbolj značilni pokazali starost, izobrazba in dohodek, torej tisti trije dejavniki, ki jih je leta 2010 kot najpomembnejše izpostavil že Državni statistični urad Republike Slovenije.

Po opravljeni logistični regresiji smo ugotovili, da se rezultati za spremenljivko *spol* v Sloveniji in Evropski uniji najbolj razlikujejo. Medtem, ko se kaže suhi vpliv spola v EU kot statistično zelo značilen, temu v Sloveniji ne moremo pripisati nikakršnega pomena. Dobljenim rezultatom pritrjujejo tudi ugotovitve raziskave RIS iz leta 2009, ki spolu ne pripisuje nobenega vpliva na uporabo interneta v Sloveniji. Dva druga dejavnika, s prav tako opazno nižjo statistično značilnost vpliva na uporabo interneta v Sloveniji kot v Evropski uniji, sta zakonski stan in vernost. Ti podatki torej kažejo na to, da so različni sociodemografski dejavniki na različnih geografskih področjih oziroma v različnih kulturah različno pomembni. To bi lahko bila odlična predpostavka za nadaljnje raziskovanje na osnovi obstoječih podatkov ESS. Smiselno bi bilo analizirati vplive različnih sociodemografskih dejavnikov v posameznih državah Evropske unije ali v skupinah držav. Posebej priljubljene so primerjave med starimi in novimi članicami ali različnimi geografskimi področji v Evropi. Primerjava med državami z različno stopnjo penetracije interneta bi lahko pokazala, ali se dejavniki spreminjajo glede na stopnjo penetracije. Zaradi skoraj enakega deleža uporabnikov v vzorcih, ki smo ju opazovali v tej nalogi (stopnja penetracije je v Sloveniji le za 1,3 odstotne točke višja kot v dvajsetih članicah EU) tukaj ne moramo potegniti nobenih smiselnih zaključkov. Sociodemografski in geografski faktorji so sicer le nekateri dejavniki digitalnega razkoraka. Kot smo že omenili v teoretičnem delu naloge, sem prištevamo še fizično zmožnost posameznikov ter zgodovinske, izobraževalne, generacijske in vedenjske dejavnike (Cullen 2001). Smiselno bi bilo raziskati tudi dejavnik časa in spreminjanje vplivov sociodemografskih in drugih faktorjev v različnih obdobjih. Tako bi lahko dobili tudi nekoliko jasnejši vpogled v prihodnost, ki jo za enkrat še ni tako zelo enostavno napovedati. Obstajata namreč dve deljeni mnenji o širjenju oziroma oženju digitalnega razkoraka. Tako imenovani kiberoptimisti se strinjajo, da bo ta pojav zaradi tržnih zakonitosti in javnih politik izginil sam od sebe, medtem ko kiberpesimisti predvidevajo stagnacijo ali celo povečanje digitalnega razkoraka, ki bo na podlagi že obstoječih družbenih razlik še povečal depriviligiranost nekaterih (Dolničar 2008).

V diplomskem delu smo se osredotočili le na osnovni digitalni razkorak, ki enote loči le na uporabnike in neuporabnike interneta. Zaradi tega smo zanemarili širok spekter pogostosti

oziroma intenzivnosti uporabe interneta ter samega izkustva. Tako imenovani drugi digitalni razkorak bo v prihodnosti verjetno še bolj pomemben, saj bodo v primeru, da razlike med uporabniki in neuporabniki interneta nekoč res izginejo, zelo verjetno ostale in se še poglobile razlike v intenzivnosti same uporabe. Še ena dobra predpostavka za nadaljnjo raziskovanje informacijske družbe.

5 LITERATURA

- Aguiar, Marcos, Vladislav Boutenko, David Michael, Vaishali Rastogi, Arvind Subramanian in Yvonne Zhou. 2010. *The Internet's New Billion: Digital Consumers in Brazil, Russia, India, China and Indonesia*. Dostopno prek: <http://www.bcg.com/documents/file58645.pdf> (1. september 2011).
- Castells, Manuel. 1998. *The Information Age. Volume 3: End of the Millennium*. Oxford: Blackwell.
- Castells, Manuel, Fernandez-Ardevol Mirela in Qui Jack Linchuan. 2006. *Mobile Communication and Society: A Global Perspective*. London: MIT.
- Cullen, Rowena. 2001. Addressing the digital divide. *Online Information Review* 25 (5). Dostopno prek: <http://emeraldinsight.com.nuk.uni-lj.si/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&Filename=html/Output/Published/EmeraldFullTextArticle/Pdf/264025053.pdf> (29. avgust 2011).
- Chinn, M. Menzie in Robert W. Fairlie. 2004. *The determinants of the global digital divide: A cross-country analysis of computer and internet penetration*. Dostopno prek: http://www.econ.yale.edu/growth_pdf/cdp881.pdf (25. avgust 2011).
- DiMaggio, Paul in Eszter Hargittai. 2001. *From the 'Digital Divide' to 'Digital Inequality': Studying Internet Use As Penetration Increases* (Working Paper #15). Princeton, New Jersey: Center for Arts and Cultural Policy Studies, Princeton University.
- de Haan, Jos. 2003. IT and Social Inequality in the Netherlands. *IT & Society* 1 (4). Dostopno prek: <http://www.stanford.edu/group/siqss/itandsociety/v01i04/v01i04a03.pdf> (20. avgust 2011).
- Demoussis, Michael in Nicholas A. Giannakopoulos. 2006. Facets of the digital divide in Europe: Determination and extent of internet use. *Economics of Innovation and New Technology* 15 (3). Dostopno prek: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10438590500216016> (30. avgust 2011).
- Dolničar, Vesna. 2008. *Merjenje dinamike digitalnega razkoraka*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- ---, Katja Vukčević, Luka Kronegger in Vasja Vehovar. 2002. Digitalni razkorak v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 18 (40). Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr40DolnicarVukcevic.pdf> (21. avgust 2011).
- Evropski statistični urad. 2010. *80% of young internet users in the EU27 active on social media*. Dostopno prek: <http://data.si/userfiles/data.si/dokumenti/Pdf%20dokumenti%20>

za%20objavo%20(listine,%20zakoni,%20uredbe%20ipd)/STAT-10-193EN%5B1%5D.pdf (25. avgust 2011).

- *European Social Survey*. Dostopno prek: <http://www.europeansocialsurvey.org> (24. avgust 2011).
- Ferligoj, Anuška. 1995. *Osnove statistike na prosojnicah*. Ljubljana: samozal. Z. Batagelj.
- Graham, Mark. 2011. Time Machines and Virtual Portals: The Spatialities of the Digital Divide. *Progress in Development Studies* 11 (3). Dostopno prek: <http://www.pwrshare.info/2/graham-digital-divide.pdf> (23. september 2011).
- *Internet World Stats*. Dostopno prek: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm> (9. avgust 2011)
- Jerman-Blažič, Borka. 1996. *Internet*. Ljubljana: Novi Forum.
- Kleinbaum, G. David in Mitchel Klein. 2002. *Logistic regression: a self learning text*. New York: Springer.
- Maxwell, Christine. 2000. *Global Trends that will Impact Universal Access to Information Resources*. Dostopno prek: <http://www.isoc.org/isoc/unesco-paper.shtml> (10. avgust 2011).
- McKinnon, Ewen. 2007. *The Digital Inclusion Perspective*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/29/28/38698129.pdf> (29. avgust 2011).
- Millward, Peter. 2003. The 'grey digital divide': Perception, exclusion and barriers of access to the Internet for older people. *First Monday* 8 (7). Dostopno prek: http://www.itu.int/wsis/docs/background/themes/digital_divide/grey_digital_divide.pdf (26. avgust 2011).
- Mossberger, Karen, Caroline J. Tolbert in Ramona S. McNeal. 2008. *Digital Citizenship: The Internet, Society and Participation*. Dostopno prek: http://groups.lis.illinois.edu/guest_lectures/cii/digcitizen.pdf (23. avgust 2011).
- Norris, Pippa. 2001. *Digital divide: civic engagement, information poverty, and the Internet worldwide*. New York: Cambridge University Press.
- Oblak, Tanja. 2002. Internet kot nov dejavnik družbenega razlikovanja? *Družboslovne razprave* 18 (40). Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr40Oblak.PDF> (22. avgust 2011).
- *Raba interneta v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.ris.org> (25. avgust 2011).
- Räsänen, Pekka. 2008. The Persistence of Information Structures in Nordic Countries. *Information Society* 24 (4): 219.

- Reddick, Andrew, Christian Boucher in Manon Groseilliers. 2000. *The Dual Digital Divide - The Information Highway in Canada*. Dostopno prek: <http://www.collectionscanada.gc.ca/obj/005003/f6/005003-5200.rtf> (30. avgust 2011).
- Rogers, M. Everett in Partibha Shukla 2001. The Role of Telecenters in Development Communication and the Digital Divide. *Journal of Development Communication: Special Issue on Telecenters* 12 (2). Dostopno prek: http://wsispapers.choike.org/role_telecenters-development.pdf (8. avgust 2011).
- Selwyn, Neil. 2004. Reconsidering Political and Popular Understandings of the Digital Divide. *New Media & Society* 6 (3). Dostopno prek: <http://homes.chass.utoronto.ca/~tkennedy/Courses/2P26/Selwyn2004.pdf> (8. avgust 2011).
- Stump, L. Rodney, Wen Gong in Zhan Li. 2008. Exploring the Digital Divide in Mobilephone Adoption Levels across Countries: Do Population Socioeconomic Traits Operate in the Same Manner as Their Individual-level Demographic Counterparts. *Journal of Macromarketing* 28 (4). Dostopno prek: <http://jmk.sagepub.com/content/28/4/397.full.pdf+html> (20. avgust 2011).
- SURS. 2006. *Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije v gospodinjstvih in pri posameznikih, podrobni podatki, Slovenija, 2010 – končni podatki*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3604 (25. avgust 2011).
- Tongia, Rahul. 2006. *Connectivity and the Digital Divide – Technology, Policy, and Design tradeoffs for Developing Regions*. Dostopno prek: <http://web.si.umich.edu/tprc/papers/2006/592/TPRC06-Tongia-submission%20v2.pdf> (21. avgust 2011).
- Trček, Franc. 2003. *Problem informacijske (ne)dostopnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- *U.S. Census Bureau*. Dostopno prek: <http://www.census.gov> (20. avgust 2011).
- van Dijk, Liset, Jan de Haan, Susanne Rijken in Antonia Verweij. 2000. *Digitalisation of daily life; an inquiry into information and communication technology and social inequality*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/38/12/1888362.pdf> (20. avgust 2011).
- van Dijk, Jan in Kenneth Hacker. 2003. The digital divide as a complex and dynamic phenomenon. *Information Society* 19 (4): 51-60.
- Vehovar, Vasja in Katja Vukčević. 2001. *RIS200/2001: Digitalni razkorak v Sloveniji 2001*. Dostopno prek: <http://www.ris.org//uploadi/editor/DigitalniRazkorak.pdf> (22. avgust 2011).

- Vehovar, Vasja. 2002. Digital divide: global and local principles. V *Glocal Localities*, ur. Franc Trček in Marjan Hočevár, 73-88. Salzburg: Kulturverlag Polzer.
- Wangberg, C. Silje, Hege K. Andreassen, Hans-Ulrich Prokosch, Silvina Maria Vagos Santana, Tove Sørensen in Catharine E. Chronaki. 2008. Relations between Internet use, socio-economic status (SES), social support and subjective health. *Health Promot Int.* 23 (1). Dostopno prek: <http://heapro.oxfordjournals.org/content/23/1/70.full> (30. avgust 2011).
- Warschauer, Mark. 2002. Reconceptualizing the Digital Divide. *First Monday* 7 (7). Dostopno prek: <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/Article/967/888> (10. avgust 2011).
- Weiser, B. Eric. 2000. Gender Differences in Internet Use Patterns and Internet Application Preferences: A Two-Sample Compariso. *CyberPsychology & Behavior* 3 (2): 167-178.

PRILOGA A: SEZNAM SPREMENLJIVK PRIPRAVLJENIH ZA LOGISTIČNO REGRESIJO

spremenljivka	vrednosti	morebitno rekodiranje
osebna uporaba interneta	0 - neuporabnik	0 - nimam spletnega dostopa 1 - nikoli ne uporabljam interneta 2 - manj kot enkrat na mesec
	1 - uporabnik	3 - enkrat mesečno 4 - nekajkrat mesečno 5 - enkrat tedensko 6 - nekajkrat tedensko 7 - vsak dan
spol	0 – ženski; 1 - moški	/
starost	od 15 do 105	/
število let formalnega izobraževanja	od 0 do 30	/
zaposlitveni status	0 - nezaposlen	2 - šolanje 3 - nezaposlen, iščem službo 4 - nezaposlen, ne iščem službe 5 - trajno bolan ali poškodovan 6 - upokojen 8 - gospodinjsko delo
	1 - zaposlen	1 - plačana služba
zakonski stan	0 - vezan	1 - poročen 2 - v civilnem partnerstvu 3 - ločen (še pravno poročen) 4 - ločen (še v civilnem partnerstvu) 5 - ločen 6 - ovdovel 7 - bil v civilnem partnerstvu, sedaj razvezan 8 - bil v civilnem partnerstvu, partner umrl 9 - nikoli poročen ali v civilnem partnerstvu
	1 - samski	
vernost	0 – ne; 1 - da	/
tip naselja	0 - ruralno	4 - podeželje, vas 5 - kmetija
	1 - urbano	1 - velemesto 2 - predmestje ali obrobje velemesta 3 - manjše mesto
velikost gospodinjstva	od 1 do 15	/
prisotnost otroka v gospodinjstvu	0 – ne; 1 - da	/
mesečni dohodek gospodinjstva	0 - manj kot 1.500 €	1 - J
		2 - R
	1 - več kot 1.500 €	3 - C
		4 - M
		5 - F
		6 - S
		7 - K
		8 - P
		9 - D
		10 - H
		11 - U
		12 - N